

ninin doyduğu rivayet edilmiştir (Buhârî, “Menâkıb”, 25). Ümmü Süleym cesur bir kadındı. Uhud Gazvesi’nde yaralıları tedavi etmiş, su dağıtmış, Hayber Gazvesi’ne de iştirak etmiştir. Huneyn Gazvesi’ne gebe olduğu halde beline bir hançer sokarak katılmıştı. Bu durum Ebû Talha’dan öğrenen Resûl-i Ekrem ona hançerle ne yapacağını sorduğunda bir müşrikle yüz yüze geldiği zaman hançerle onun karnını deşeceğini söylemiştir. Ümmü Süleym diğer hanımların Resûlullah’a sormaya cesaret edemediği bazı konuları sorup öğrenirdi. Bir defasında Hz. Peygamber’e gelerek ihtilâm olan kadının erkekler gibi yıkanıp yıkanmayacağını sormuş, Resûl-i Ekrem de, “Suyu gördüğü zaman yıkanmalıdır” cevabını vermiştir (Buhârî, “İlim”, 50, “Gusûl”, 22; Müslim, “Hayız”, 32).

Ümmü Süleym’in metanetini gösteren bir olay da Hz. Peygamber’in evlerine geldiği zaman sevip ilgilendiği Ebû Umeyr adlı çocuklarının ölümü üzerine takındığı tavırdır. Ebû Talha hasta olan çocuğun durumunu sorunca Ümmü Süleym onun eskisinden daha sakin durduğunu söyledi, ardından süslenip güzel kokular sürünerek kocasının yanına geldi. O gece beraber oldular. Sabahleyin Ümmü Süleym Ebû Talha’ya, “Birinden ödünç bir şey alan kimse aldığı şey geri istenince onu vermeyip yanında alıkoyabilir mi?” diye sordu. Ebû Talha da mutlaka geri vermesi gerektiğini belirtti. Bunun üzerine Ümmü Süleym, Cenâb-ı Hakk’ın kendilerine ödünç verdiği çocuklarını geri aldığı ve onu defnetmesi gerektiğini bildirdi. Karısının bu tutumuna öfkelenen Ebû Talha yaptıklarını Resûl-i Ekrem’e anlattı, o da gecelerinin mübarek olması için dua etti. O gece hamile kalan Ümmü Süleym doğan çocuğu oğlu Enes ile Hz. Peygamber’e gönderdi, Resûl-i Ekrem de çocuğa “tahnik” yaparak ona Abdullah adını verdi (Müslim, “Fezâ’ilü’s-şâhâbe”, 107; İbn Sa’d, VIII, 431-434). Resûlullah’ın duasının bereketi Abdullah’ın çok sayıdaki çocuğunda görüldü, onlar en sarın en faziletli evlâdı oldu.

Hz. Peygamber, pek çok vesileyle kendisine dua ettiği Ümmü Süleym’i rüyasında cennette gördüğünü haber vermiştir (Buhârî, “Fezâ’ilü’s-şâhâbe”, 6). Ümmü Süleym’in hangi tarihte vefat ettiği bilinmemekle beraber Hz. Osman’ın hilâfet yıllarında (644-656) öldüğü anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem’den on dört hadis rivayet etmiş, bunlardan birini hem Buhârî hem Müslim, birini sadece Buhârî, ikisini sadece Müslim kaydetmiştir. Rivayetleri Sü-

nen-i İbn Mâce dışında Kütüb-i Sitte’de yer almış olup kendisinden oğlu Enes, İbn Abbas, Zeyd b. Sâbit; tâbiinden Saïd b. Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf ve başka râviler rivayette bulunmuştur. Emîne Ömer Harrât Ümmü Süleym binti Milhân: Dâ’iye vehebet hayâte-hâ li’d-da’ve adıyla bir eser yazmıştır (Dimaşk 1416/1996).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa’d, *et-Tabakât*, VIII, 424-434; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 351; İbn Abdülber, *el-İstîfâb*, IV, 455-456; İbnü’l-Esrîr, *Üsdü’l-gâbe* (Bennâ), VII, 345-346; Nevevî, *Şerhu Müslim*, XVI, 10; Zehebî, *A’lâmü’n-nübela*, II, 304-311; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VIII, 227-230; a.mlf., *Tehzibü’t-Tehzib*, XII, 471-472; Kehhâle, *A’lâmü’n-nisâ*, II, 256-257; Ahmed Halîl Cum’a, *Nisâ’ min ‘aşri’n-nübuvve*, Beyrut 1412/1992, s. 47-56.

M. YAŞAR KANDEMİR

ÜMMÜ ŞERİK

(أم شريك)

Guzeyye bint Câbir b. Hakîm
el-Âmiriyye ed-Devsîyye

Kadın sahâbi.

Adının Gazîyye veya Guzeyle olduğu da rivayet edilmiştir. Sahâbeye dair eserlerde Ümmü Şerik künyesi ve Âmiriyye, Devsiyye, Ensâriyye gibi nisbelerle altı kişi zikredilmektedir. İbn Hacer el-Askalânî onları bir şahıs kabul etmenin düşünülebileceğini, bu hanımın Kureyş’in Benî Âmir koluna mensubiyeti dolayısıyla Kureşîyye ve Âmiriyye nisbelerini aldığını, Devs kabilesinden biriyle evlendiği için Devsiyye, Ezdiyye (Gıfâriyye) nisbesiyle anıldığını, daha sonra da ensardan biriyle evlendiği, evlenmesi bile Medine’ye yerleştiği için Ensâriyye ve Hazreciyye nisbesiyle zikredilmiş olabileceğini söylemektedir (*el-İşâbe*, VIII, 417, 420).

Ümmü Şerik, Yemen’de yaşayan Devs kabilesinin Ezd koluna mensup Ebû’l-Akr adlı bir kişiyle evliydi. Kocasıyla Mekke’de yaşadıkları ve İslâm’ı orada kabul ettikleri de belirtilmiş, Ümmü Şerik’in Kureyş kadınlarının yanına giderek onlara gizlice İslâmiyet’i anlattığı, bunun farkına varan müşriklerin onları Mekke’den çıkardığı da rivayet edilmiştir. Diğer bir rivayete göre Ümmü Şerik ile kocası, Mekke’de Hz. Peygamber’in huzurunda İslâmiyet’i benimsedikten sonra kabilesine dönen Tufeyl b. Amr ed-Devsî’nin telkiniyle müslüman olmuşlardı. Ümmü Şerik’in kocası, Ebû Hüreyre ile birlikte Medine’ye hicret edince onun Yemen’deki akrabaları evine gide-

rek Ümmü Şerik’e kocasının dinine girip girmediğini sordular, müslüman olduğunu öğrenince kendisine işkence yapmak üzere onu evinden alıp götürdüler. Ümmü Şerik’i önce huysuz ve eysersiz bir deveye bindirdiler; kendisine bal ve ekmek yedirdikten sonra çölde güneşin altında uzun süre deve ile yürütüp hiç su vermediler. Öyle vaktinde işkenceye ara verilince kendileri çadıra gölgeye çekilerek Ümmü Şerik’i güneşin altında bıraktılar. Üç gün devam eden bu işkence yüzünden Ümmü Şerik aklını oynatacak, görme ve işitme duyularını kaybedecek hale geldi. Ona dininden vazgeçmesi için ısrar edildikçe konuşacak gücü kalmadığından sadece gökyüzünü göstererek Allah’ın bir olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Rivayete göre Ümmü Şerik kızgın güneşin altında birden göğsünde bir su tasının soğukluğunu hissetmiş, hemen onu tutup bir yudum içmiş, fakat tas hemen geri çekilmişti. Yerle gök arasında asılı durduğunu gördüğü bu su tası bir müddet sonra kendisine tekrar yaklaştırılmış, bir yudum daha içmesine izin verilmiş, daha sonra suyu kana kana içmiş, başına, yüzüne ve elbisesine dökmüştü. Onun su içip serinlediğini gören müşrikler suyu nereden bulduğunu sordular, o da kendisini Allah’ın rızıklandırıldığını söyledi. Önce onun bağlarını çözüp suyu içmiş olabileceğini düşünen müşrikler durumu anlayınca İslâmiyet’i benimsediler, yetmiş kişilik bir kabile ile Hayber fethinin ardından Medine’ye hicret edip orada Resûl-i Ekrem’e biat ettiler (İbn Sa’d, VIII, 156).

İbn Sa’d’ın verdiği bilgiye göre Ümmü Şerik kendisini Hz. Peygamber’e hibe eden (mehrini bağışladığını belirterek Resûl-i Ekrem’e evlenme teklifinde bulunan) kadınlardan idi. Hz. Âişe’nin, kendisini bir erkeğe hibe eden en hayırlı kadının Ümmü Şerik olduğunu söylediği rivayet edilir. Kur’ân-ı Kerîm’de, “Peygamber kendisiyle evlenmek istediği takdirde kendisini peygambere hibe eden mümin kadını diğer müminlere değil yalnız sana mahsus olmak üzere helâl kıldı” âyetinde (el-Ahzâb 33/50) sözü edilen mümin kadının Ümmü Şerik veya kendini Resûlullah’a hibe eden bir başka kadın olabileceği rivayet edilir. Bununla birlikte Resûl-i Ekrem’in onu yaşlı bularak nikâhına almadığı zikredilmiştir (Zehebî, *el-İşâbe*, VIII, 236; ayrıca bk. HAVLE bint HAKÎM). Ümmü Şerik, Hz. Peygamber’den üç hadis rivayet etmiş olup bunlar Ebû Dâvûd’un *es-Sünen*i dışındaki Kütüb-i Sitte’de yer almaktadır. Kendisinden sahâbeden Câbir b. Abdullah ile tâbiinden Saïd b. Müsey-

ÜMMÜ ŞERİK

yeb, Urve b. Zübeyr ve Şehr b. Havşeb'in hadis rivayetinde bulunduğu nakledilmektedir. Ümmü Şerik'in hayatını M. Yaşar Kandemir *Uzeyle'nin İmanı* adıyla hikâyeleştirip yayımlamıştır (İstanbul 1982).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre*, s. 264-265; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 154-157; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), IV, 1942-1943; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Ben-nâ), VII, 351-352; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl*, XXXV, 367; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 255; İbn Hacer, *Tehzibü't-Tehzib*, XII, 472; a.mlf., *el-İşâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecûd v.dğr.), Beyrut 1415/1995, VIII, 235-236, 416-421; Abdurrahman Umeyre, *Nisâ' enzelallahü fihinne Qur'ân*, Riyad 1403/1983, s. 223-233.

S. KEMAL SANDIKÇI

ÜMMÜ UMÂRE (أم عمارة)

Ümmü Umâre Nesîbe bint Kâ'b b. Amr el-Mâziniyye el-Hazreciyye
(ö. 13/634 [?])

**Savaşlarda gösterdiği
cesaretle tanınan
kadın sahâbî.**

Hazrec kabilesinin Benî Neccâr koluna mensuptur. Annesi Rebâb bint Abdullah'tır. Bedir gazilerinden Abdullah ve bek-kâinden Abdurrahman onun kardeşleridir (İbn Sa'd, VIII, 412; İbn Hacer, VIII, 441). Müslüman olmadan önce evlendiği Zeyd b. Âsim'dan Abdullah, Habîb ve çoğunluğun kabulüne göre (İbn Hacer, I, 490) Temîm adlarında oğulları, Zeyd'in ölümü üzerine evlendiği Gaziyye b. Amr'dan da Havle adında bir kızı doğdu. Bazı kaynaklara göre Gaziyye Temîm'in de babasıdır (İbn Sa'd, VIII, 412).

Medineli ilk müslümanlar arasında yer alan Ümmü Umâre, İkinci Akabe Biatı'nda kocası Zeyd (İbnü'l-Esir, V, 407; İbn Hacer, VIII, 334) yahut Gaziyye (İbn Sa'd, VIII, 415; İbn Hacer, V, 246-247; VIII, 442, 482) ve iki oğluyla bulundu. Bu biata iştirak eden iki kadından biri olmasının yanında savaşlarda en önde yer almasıyla da meşhurdur. Uhud'a, Benî Kurayza Gazvesi'ne Hudeybiye'ye, Hayber'in fethine, Umretü'l-kazâ'ya, Mekke'nin fethine, Huneyn'e ve Yemâme savaşına katıldı. Özellikle Uhud, Huneyn ve Yemâme savaşlarında büyük hizmetler gördü. Uhud'da savaşın şiddetlendiği ve müslümanların zor durumda kaldığı bir sırada kocası Zeyd (İbn Abdülber, IV, 1948) yahut Gaziyye (Vâkıdî, I, 268; İbn Sa'd, VIII, 412, 415) ve iki oğluyla birlikte Hz. Peygamber'i koruyan pek az sahâbiden biridir. Bu savaşta birçok yerinden ya-

ralandı, ardından bir yıl boyunca yaralarının tedavisiyle uğraştı. Uhud'da gösterdikleri fedakârlıktan dolayı onun ve ailesinin cennette kendisine komşu olmaları için Hz. Peygamber'in dua ettiği ve, "O gün nereye baksam Ümmü Umâre'nin beni korumak için savaştığını görüyordum" dediği rivayet edilmiştir (Vâkıdî, I, 271-273). Ümmü Umâre, Bey'atürrıdvân'a katılan dört kadın arasında yer aldı (a.g.e., II, 574). Resûl-i Ekrem, Hz. Osman'ın Mekkeli müşrikler tarafından öldürüldüğü haberi gelince Ümmü Umâre'nin kabilesinin konak yerine geldi ve burada bir ağacın altında ashtaptan biat aldı. Ümmü Umâre, sahâbilerin yanlarında çok az silâh bulundurduğu o gün muhtemel bir düşman saldırısına karşı beline bir bıçak bağladığını söylemiştir (a.g.e., II, 603).

Huneyn'de müslümanların baskına uğrayıp dağıldıkları sırada savaşa devam ederek onların tekrar toparlanması için gayret gösteren, bu arada bazı müşrikleri öldüren Ümmü Umâre (a.g.e., III, 902-903), daha önce Hz. Peygamber'in mektubunu Müseylimetülkezzâb'a götüren ve arada işkenceyle öldürülen oğlu Habîb'in (İbn Hacer, VIII, 334) intikamını almak için yemin etti ve bu amaçla katıldığı Yemâme savaşında kahramanca çarpıştı; burada bir ara dağılan müslümanların yeniden toparlanması için uğraşırken on bir yerinden yaralanıp bir elinin kesilmesine rağmen Müseylime'yi aramaya devam etti. Bahçesine saklanan Müseylime'nin, oğlu Abdullah ile Vahşî b. Harb tarafından öldürülmesi üzerine Allah'a şükretti (Vâkıdî, I, 269; Zehebî, II, 282).

Ümmü Umâre nâzil olan âyetleri ve İslâm'ın hükümlerini dikkatle takip ediyordu. "Müslüman erkekler ve kadınlar, mümin erkekler ve kadınlar, ibadet ve itaat eden erkekler ve kadınlar, özü sözü doğru erkekler ve kadınlar, sabreden erkekler ve kadınlar, gönlünü ibadete vermiş erkekler ve kadınlar, yardım yapan erkekler ve kadınlar, oruç tutan erkekler ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çokça anan erkekler ve kadınlar, işte bunlar için Allah büyük bir ödül hazırlamıştır" meâlindeki âyet (el-Ahzâb 33/35), bir rivayete göre Ümmü Umâre'nin Hz. Peygamber'e gelerek, "Bakıyorum da Kur'an'daki her şey erkekler adına, kadınlardan hiç bahsedilmiyor" şeklindeki şikâyeti üzerine nâzil olmuştur (Tirmizî, "Tefsîr", 33; İbn Abdülber, IV, 1949). Ümmü Umâre'nin Hz. Ömer'in hilâfetine ilk yıllarında öldüğü belirtilmiştir (Ziriklî, VIII, 19; Cum'a, II, 15). Rivayetleri *Sünen-i Er-*

ba'â'da yer alan Ümmü Umâre'den torunu Abbâd b. Temîm, yeğeni Hâris b. Abdullah, cârîyesi Leylâ ve İbn Abbas'ın kölesi İkrime el-Berberî'nin hadis rivayet ettikleri zikredilmiştir (Mizzî, XIII, 92-93; İbn Hacer, VIII, 334, 441). Ancak İkrime'nin ondan aktardığı rivayetlerin muttasıl olmama ihtimali vardır (İbn Hacer, VIII, 442-443). "Oruçlu kişinin yanında başkaları yemek yediği sürece melekler ona dua eder" hadisinin (Tirmizî, "Şavm", 67; İbn Mâce, "Şıyâm", 46) Resûl-i Ekrem'i evinde misafir eden, fakat oruçlu olduğu için kendisi sofraya oturmayan Ümmü Umâre hakkındaki vârit olduğu kaydedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 268-273; II, 574, 603; III, 902-903; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 412, 415; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), IV, 1948-1949; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (nşr. Halîl Me'mûn Şihâ), Beyrut 1997, V, 407; Mizzî, *Tuhfetü'l-eşraf bi-ma'rifeti'l-etraf* (nşr. Abdüssamed Şerefeddin), Haydarâbâd 1402/1982, XIII, 92-93; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, II, 282; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 490; V, 246-247; VIII, 334, 441-443, 482; Ziriklî, *el-A'lâm*, VIII, 19; M. Hasan Büreyğış, *Nesîbe bint Kâ'b el-Mâziniyye*, Zerkâ/Ürdün 1404/1984; Ahmed Hamîd Cum'a, *Nisâ' min 'asri'n-nübüvve*, Beyrut 1412/1992, II, 15.

HALİT ÖZKAN

ÜMMÜ VARAKA (أم ورقة)

Ümmü Varaka bint Abdillâh
b. el-Hâris el-Ensâriyye
(ö. 23/644'ten önce)

Kadın sahâbî.

Medineli Hazrec kabilesinden Neccâroğulları'na bağlı Benî Mâlik kolundandır. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra İslâm'a girdi ve ensardan bir grup hanımla birlikte Resûlullah'ın yanına giderek Allah'a ortak koşmamak, haktan ayrılmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek ve çocukları öldürmemek üzere ona biat etti. Ardından Kur'an-ı Kerim'i ezberledi ve bir rivayete göre muhacir kadınlarına imamlık yaptı (Ebû Nuaym, II, 63). Hicretin 2. yılında (624) Resûl-i Ekrem, Bedir Gazvesi için Medine'den ayrılırken Ümmü Varaka ondan savaşa katılmayı, hastalara bakıp yaralıları tedavi etmeyi, Allah nasip ederse şehid olmayı istemiş, Hz. Peygamber ona evinde kalmasını söyleyerek Allah'ın kendisine şehitlik nasip edeceğini bildirmişti (İbn Sa'd, VIII, 457). Resûlullah, Ümmü Varaka'ya değer verir, zaman zaman bazı müslümanlarla birlikte onun ziyaretine giderdi (*Müşned*, VI, 405). Varlıklı olduğu anlaşılan Ümmü Varaka'nın biri